

գանց կ'ընդունի: Ար սրճանոցի տեղն որ իր առաջ մեջ պիլեար կը զահէ, եւ կամ կը թողար որ ուրիշ տիսակ խաղըր խաղացուին, մինչեւ 50 ֆիօրին պատիժ կ'ընդունի: ու եթէ զասիկայ երկրորդ անգամ կ'ընէ, ևսեւ հինգ օրւան բան ատարքելութեամբ կը պատօնի: — Ար պահ գափապետն, իշեւու ունենալովզ, օրճանացապետն, որոշուած ժամանակին անդին կը ների որ հնա եղածշտութիւն ըլլուի, մինչեւ 200 ֆիօրին պատիժ կ'ընդունի: եւ երկրորդ անգամ ան զանցառութիւնն ըրած ատեն՝ երեք օրւան բան ատարքելութեամբ կը պատօնի:

գանցից վաճառ ականութեան ասպարէզն աւելի ընդարձակ էր ու լցո առողջապահ կը լեին օտար երկիրներու հետ։ — Հապա նաև անոր համար, որ քաղաքային տուքերը՝ համեմատութեամբ շատ քիչ՝ նիկ ելքերն ու ծախքերը՝ հիմակութեան ամենամաս նուազ էին, Որոցին եաւել, ուր որ ասկէ 150 տարի յառաջ՝ իր գտառազը կը նույն քաղաքային արդիւն, իբրեւ տարիկան վաճառքը 60 ֆիորին, քաղաքականին այս թուակն, այսօր՝ 1700 ֆիօրինի, կամ 3400 թափ բարձրացած է։ Աս սերեւ ներ որից պաշտօնատերներուն համար այլ՝ թէպէս սոցյալ է, որ քաղաքային եկամուռները մեկ կողմանէ, շատցան, բայց մեկալ կողմանէ, շատ մը եկամուռն աղբեկներ ալ նուազեցան, ցամքեցան — ու ելքերը բաղմապահուեցան։

Այսօրւան օրս Եղիսաբեթուպոլսյ Հաւասակութեան ամենէն մեծ եկամտի ազդիները կը կացուցանեն՝ անտառի եկամտները. որ միջնեւ հաշուելով՝ տարի է տարի 25,000 թագ կը բերեն. — կամրջի ու տաճակամատի տուրքերը՝ 12,000 թագ. եւ զինուրացներու փարձը՝ 11,805 թագ. եւ այն: — կան գետ այդեստաներու, եկրաքալութեան եւ որիշ այլեւայլ կարգաւորեալ եւ արտաքը կարգի մանր վարձքերու եւ տուրքերու եկամտները, — Աս ամենը՝ տարին, միջնեւ հաշուելով՝ 90,000 թագ կ'ընեն: — դրիմէ այսչափ են հասարակաց ծախքերն ալ: —

Արպէս զի առողջ վրայ ճշշդ գաղափար մը
կարենանք ուսենալ՝ հարկաւոր է, որ տարեկան
մուտքերուն եւ ելքերուն վրայ վերին հայե-
ցուածք մ'ընենք: — Աւստի ընթերցողին առ-
ջեր կը գնենք՝ 1904րդ տարւոյն պաշտօնական
հաշուելչերու յաջորդ թաուով:

ՏԱՐԱՎԻ ԳԵՐԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

37450000

ՀԱՅՈՒԹԵԱ ԱՐԵՎՈՐՈՒԹԵԱ ՔԱՆԱ ՄԸ ՀԻՆ ԶԵԿԱ-
ԳՐՈՑ ԳԻՉԱԼԻԹԵԱՆ ՎՐՈՑ ԳԻՇԱՂԱԼԻԹԵԱՆՆԵՐ
(Հայութեան արևորութեան վրոց գիշաղալիթեաններ)

2. Անկար իւ եւ ուսկ ամպ յը դէղաց գլ ան-
կար ամպ յը դէղաց

Հինգին դաստիառն է հնագերբ, որ ի՞ն
կարծեն հին հայերեւնի հմամբան կամար մը ու էմ
պահուած ըլլալու կը ներկայացնեն. ասկայն այս
պահուածուն պատահական չէ, ինչու որ ի՞նչ
մասնիկ 23G, 229, 260, 363, 369 և ճառագիրներուն
մեջ օգնէ. ժԱ. 18 զնիւուան կը կարգացնի.

Առ ուրիշ բան ըստել չե իմի ոչ կոկորդական
(gutturale) նի առջև չշշշտեալ ին կը մնայ, ու
ոյ խոհ է զր ինք, բայց ի հոգովմը սուսափի
իր հաստատ, ու ին՝ կոկորդական նի առջևին
շշշտեալ փակ վահկին մշ հաստատ կը մնայ.

Միեւնոյն երեսայթը կը ներկայացրնէ ու ձայնաւորը, ինչպէս զայտ ցայտ կու տայ ունից իւր ունիւն սեռականութը եւ բարդ ունիգիրութը:

Հայերնի հօպովան է եւ ու զզը բացարձակի
այսափոսթեան կանոնին հակառակ՝ ինչ էւ մելքառը
եւ ունի, ունի և մեջ ձայնաւորը պահուած է,
վասն իդ հօս ու դրեն բառն սկիբանաւոր կը
կաղաքն եւ թէ այս գրից մեջ է եւ ու առ աւելի
հեշտի կը մնան քան բառին մեջաւոր. Պր. Bar-
tholomaes շատուաց ցոյց տուած է թէ բառն
սկիբը չշեշտեալ բաց վանկով է եւ ու կը մնան

“Ամառութեան արդիւնք մն է ի խռնէ, ի նշյալ հովովումը, համեմատ՝ ուսն, ժայ. ըստ ինքեան ձայնական ձեւն Կոռունից ըլլարու եր, ինչու որ

իունի էդին տեանցը ուսով հին ձեւը պահած է,
ինչպէս ուսնել (առև վերը, երես 196.):

Աերը նշանակուած այսինքն օրէնքները եւ նմանաթեան հակազդեցութիւնը (réaction) չէշաբալ էի եւ ուրի անկատ եւ մարդու վարդապետութեան (theorie), որ այդ արդէն աւարտուած լիցաց է կամ գրիթէ լիցաց, որեւէ կուռան մասցորդ մը չեն թողոր բառ երեւութիւն. սակայն եւ այնպէս կի-ու-ի, կի-ու-իս բառը մըթին կը մնայ. արդէք հին չկի-ու-ի է, որ փիտուած է կի-ու-ի ձեռին:

3. ՀԱՅԿԵՑՈՒԽ ԲԱՐՁՐԻՆ ՆԵՐՄԱՆՄԱՐ

Անազարտ մացած ձեռագիրներուն մէջ ընթառածին նայոր կատարեալին է ընթից, եղով ինչպէս էջմանինի թ. 257, 260, 363, 369 ձեռագիրներուն մէջ. եւ նոյն իրական ՍՊահուայիշ ձեռագիրներն մէջ ոյլ է ուղարկ Տիգրան իրարժ խոսադրութեան ձեռագիրներն եւ ունին. այսպէս Մթի. Եկ., 5 ընթից է էջմանինի թ. 362 ձեռագիրն մէջ, եւ այս զրութիւնս սուսագարանական արժէք մը չունի, զանդի իշ ձեռագիրներուն դրաւած Խոսականներուն են և եր ի իշ պէս կարտարեալիք: Անազարտ մացած ձեռագիրներուն համանայնութեանը կ'առ պացածական է որ բան սկզբանական ընթերցուածն ընթիւ էր: Ասկէ ինչ հետեւ որ չշնչառաւ ձեռք է բլաբան էր, եւ, եթէ ընդունու ունինք եւ ոյլ թէ Կընդունու ան ալ մի եւ նոյն օրինայց շնորհիւ է որով կ'ըլլայ ման (որ արդէն կը գտնենք էջմանինի թ. 23 G ձեռագիրն մէջ. Պոկ, ԺԶ, 24 համար, եւ Carrièreի Հրատարակած խառ հայ. մէնական առաջնորդ է առ ազգութեան մէջ):

գոյացած բարեկարգ լուսացու, թու օհ գիշանակ դասական ձեւելին լւզու կամ պիրա-
նիւն, պերսիւն (Եռվ պահուած և Անդի ժա բա-
րու միատակառանիւնուն միջ զաւ Պա աւա-

Ծեսնի մէկ բարեցայակամ տեղեկութեանը), եւն
(առեւ Եզաւած երես 3) Առաջ Ըլլից Սնորշ
կատարեալը է Աննա Ններկայից ծնվելուն ձեռքի պար-
ատական է: Ըլլից հրամայակամը ուժում ձեռքի
բնակում հրամայակամին աղդեցութիւնը կրած է:

զամանապէս՝ առեցիւնք * անուշինա-նիւ (Հման.
անուշինա-նիւ) կը սպասուի, բայ ընդհանոր կանոնի,
եւ ասկից ալ ըստ վլուգի օրինակ պատճենիւննիւ:
Ասկայն անուշինա-նիւն է սովորական դրութիւնն
ըստիւն ազգեցութեամբ գծուած, եւ ու Աւետա
րանի հին ձեռագիրներան մէջ սովորական կե-
րեաւայ, զ. օր. Մատթ. է. 23. Էֆրամծի թ. 260,
362 Գ. 363, 369 եւ 23 Յ ձեռագրաց եւ Մա-
կուայի ձեռագրին մէջ:

Ըեշտակ էի եւ անշեշտ չի պյափիսութիւնը՝ հորդված մէջ ձևադիսական (morphologique) արժէք է ունենալ, որով վեճ սեռական է վնաս և ոչ թէ ձայնական օրինաց համաձայն սպասարաւ պահանջանելու պարագան, ոչը իշխանութեան համաձայն է գույն, ուսուցանութեան ու անհամար աստիճաննին հետ. (տես վերք, երես 196):

Այլուստ, ինուստ, սերուն եւն բառերը ինպէւ
մինչեւ եւն բայերէ ծագած ըլլալով՝ այն բառերուն
ին կը պահէն որոնցմէ որ ծագած են:

Լիւան բայց (Ղուկ. թ. 21 շնչելով) բայց
կրած ազդեցութեան՝ խոտրանի մասնաթեամբ
ազդեցութիւն մը կրած է. Ներկան է ուշի Լիւան
ըստ Ընդունելութիւն անցեած եւ ըստ ուրիշ
Ներկաներու լիւան եւ լիւանէլ անցնեց իւղաւ է
առ Անդուան հ. եւ ա.

Հայոց անոնք կերպազ մը, ին և փոխութիւր
երբ յանոր վահկը ու անի հողվանց մէջ տեղի
չունի, բայց միայն երբ նմանութեամբ ընդհանրա-
ցած է. Բնաւ որ չէ Ու եւ է, և պահերպաթիւնը
հիմ հայերէնի մէջ կանոնաւոր ձևագիտակն
արգելանցնակարգիքն ունի, եւ ուղիչ բացառութիւն
ար շնունդանիքին բայց միայն այն զոր առասպեկտու-
թեան անհնարաւորութիւնն անհրաժեշտը ըստ է:

4. -մասն գլուխութեալ դէքըս-յէքըս:

Աւետարանի հին ձեռագիրները սովորաբար կը զանգանեն -ոց վերջառողջ Ընդ անցեալներն եւ ածախանքը, անոնք որ ու անին եւ ած ալին են, եւ այս գերբայաները որ ուղարկել կը վեշտառներն եւ կառապարագներն ու աւելին եւ գոյականներն, (այս վեշտառներն ապահով վայ, տես Esquisse, երես 13): Բայց ի ձևուաց համածանօթ բառեւն որ գերայ մին է ինչպէս է լատ. genitor համ հին ալու. roditelij, կրնայ յառաջ բերուիլ մերման-ը (Մթի. Գ, 3), Եվլիսանիք թ. 229 - 363 - 260 - 362 - 369 ձեռագիրները համամա եւ շինու (Մաթ. Իւ. 42, Մթի. Ժ, 10, Ղակ. ի, 17) միեւնոյն ձեռագիրները համամայն:

Ներ ատական սովորաբար -ու կը վերջանան,
եւ պյուն է որ յատիկան ինչ ինչ ածական-
ներու մէջ կը տեսնելը որ սովորական գործ-
զութիւն մը, սովորաթիւն մը ի ցուցընեն-
շ. օր ներս եւ բոլցուն (Աւագ. է. 34. Ցովէ-
ր, 13.) նույզ (Սթր. Է. 38), Պէտք չկայ նշանա-
կելու թէ պյուն ածականները Անորոշ կատարեալի

իմաստ չունին առնելիքն եւ չեն կրնար բբը Ըստ-
գունդնելութիւն անցեալ համարուիլ. իսկ Անորոշ
կատարեալիք բուն (thème) ունենալուն պատճեած
են և որ հայրենի ամեն բայանուն սկզբանի կայուուած
է ոչ էլ է ներիսխ այլ անորոշ անդամնեալ մնայն
Անախն եւ այնպէս կանոնաւոր բայրենին հանուուած
բայանունները որ ներկայի մէջ է կամ ի ունին,
Անորոշ կատարեալիք ցն չեն ներկայացրները, եւ
առաջ է որ խորո, նմանու ածականները կ'ու-
նենալուն

5. *Py L-rg-i-rg:*

Հին հայերէնի մէջ հարցական դերախուզը՝ երկու ձեռք ունի Ազգականի մէջ, ո եւ ով: Երկորորդ կ'երեւայ թէ առաջնոյն մէկ կրկնեակն (doublet) ըլլայ, յաւելածաջ է մ'առած ձայնարութ սկսող յալորդ բատի քը առաջն: Սայդը ալ ։ սովորաբար գործածութ ձեռն է երբ առանձին կը գործածուի, եւ կամ բաղաձայնի մ'առջեւ. զ. օր. Տ. վ. վ. (Մրկ. Բ. 7. Էջմաննի թ. 229, 257, 362, 363, 369 ձեռագիրներուն եւ Սովորաց առաջընթացին մէջ), իսկ ու սովորապար ան ըստին առջեւ կը համեմակի, երբ յարտկից է, ձայնարութ մը սկսելով. Նշ. և. (Մրկ. Ա. 24. Էջմաննի 229—360—257—362—363—369 թ. ձեռագիրներուն եւ Սովորացին մէջ): Տարակյա չկայ թէ ձեռագիրներուն մէջ ու ըստ պատահնան միայն բաղաձայնի մ'առջեւ կը գտնուի, զ. օր. Էջմաննի 260 ձեռագիրն մէջ, վիզ բբր վկայութիւն յառաջ-բերեածը Մրկ. Ա. 24 խօսք եւ ընդհանակն ալ ձայնարոր առջեւ քիչ շի պատահիր, եւ այս նոյն իր եօ բայի առջեւ: պայսակի մէջ (Մրկ. Գ. 3. Էջմաննի թ. 257—363—369 ձեռագիրներու), միշտ եւ ալ է կը գրեն Էջմաննի թ. 229—260—362 ձեռագիրները եւ Սովորացինը: Այս անսուրբութիւնը շատ զարմանալի չէ եթէ մասնեցը որ ով յանաբեկ փոխարքան բառերու մէջ կը գործածուի յանական ան փոխարքաւուն եւ միշտ նոյն պաշտանը կը հասարէ փոխարքաւարոր նաեւ: ձեռագիրներու մէջ, Յամենայն գէպս ովի չ տառին սառաւարանական ասելք տալու չէ: իսկ ո համեմատելու է հետեւելու պայմանագիր հետ անսկր. կահ, ըլլա, գոր, գուահ (կամ թեթէ պայմանագիր հետ անսկր. կահ, ըլլա, գոր, գուահ) համար:

qui?) եւ սեկր. կատ, լոտ. quod, գոթ. hwa, այս առնեն ձեւերուն մէջ չկայ որեւէ ձոյնական կէտ մը՝ որ գար հաներ ի ի.

6. *Гипотезы:*

Ս. Գրոց հրատարակութիւնները՝ երկու
տեղի ալ՝ որ բառ կը հանգիպի (Մրկ. թ. 19 և
նույն թ. 42) աշբեմու ունիք, իսկ ամենայնու-
ամապիրները կը գրեն զբավացու, ուստի չ' է
առջեւ. Խաչակը հմանման ընթարելուցու ձեռա-
դիրը 363 և 260—229 (որ հշմանիք ամենահին
ձեռագիրն է), և Տիշտանյութը կը ներկայացրեն Մոռ-
կուլութեան ալ Սակայն այս բառը լեզուն մէջ պա-
հաւու չէ, եւ նահականալիք գարճած ըլլալով.
Ընդօրինակութիւնն ալ չարագաց աղաւատան ճն.
հշմանիք 257 ձեռագիրն՝ երկու տեղի ալ շարւեց
ունիք, բայց վիշեն տպան վկայ աւելցուած է 2 իր,
տեղ նը (Մրկ. թ. 19), եւ աւելցուած ժ մը ուրիշ
սեղ. (Ղուկ. թ. 43). Կանոնական 369 ձեռագիրն ունի
շարւեց, ուստի ժող։ Ասի՞ լու կը անեաւուի թէ
ինչպէս շարւել մեւ մը յառաջ կու գայ ժողովրդ-
քահան առողջարարութեամբ ծանօթ շարւել
բառին աղտ եցութեամբ՝ պայտիկրպելով. հին բառ
որ անեցուած ական էր:

Աւելի արակն շարքեւ բառն անտարակցոյ հնա-
դայն * լրացն էն ձեւ մը հետեւ արակն ար կրթա-
կան էր նաև այս կրկնութեան զոր աւուն իւր-
եալ բարեւուն զոր յառաջ թրած է Պր. Անսունան
(ՀԱ. 1899, Երես 284. Հման. Խաւել. խորիս):
Եղանակ բառն իմասոր, որ կը թարգմանէ օտա-
րագույն բառը, Կարգաբանն է բառն կրկնական
ձեւ մը աւելի այս:

7. Արաբականիւն Անդրշ Քաղաքացին
հիեսկու եւ յեւ:

Սարգառական Անորոշ կատարեալի է եց; Եվ այս եւ առ աղջուածանին երեւյթ մ'առէին ինքէ առաջին գեղարք կ'էքսի կ' Սահմանական Անորոշ կատարեալի է են կասին առաջին գեղարք վճռուած է, ըստ գրեթէ Հաստատուած կա-
նոնիք (Հման. Քըրու Քըրու, միջնաւ բ. գէմին է ըշըցի), միւս մացած եւ եւցաւ, եւցաւ եւ ձեւերը եւ ոչ մեկ ծախօթ բանամենք մ'ա-
տակ կը մանեն: Արդ շատ զարմանար բան է տեսակի որ եղանակ այս ձեւերը՝ ամենամշշ-
շանապիտերը: Այց ալ նաև որից ձեռով քը կ'երեւան եւիցէ, եւիցէ եւ կ'ըմբանիք թ. 229
ձեռապիրը որ եւցաւ եւ ունի, Մաթ. Խ. 31
կամ Պատ. Թ. 24, տեղաբեր, օրինակի համար՝
եւցաւ ունի, եւն, ուն տեղաբեր՝ Մաթ. Խ. 20.
Մըր. Է. 3, Բ. 17. Ցահ. Փ. 26, Փ. 2, 2.
4. 7, 13. Կարծես թէ կ'ըմբանիք 363 թ.
ձեռապիրը եւցաւն եւն զատ ուրիշ ձեւ չի
դիմուի որ եւցաւ օրինակի համար որ զանու-
իք ըմբանիք թ. 257 ձեռապիրը մէջ Մաթ. Խ.
31. եւ Մաթ. Զ. 10, 260 թ. ձեռապիրը մէջ,

Այս ձեւը որ առաւել կամ նուազ կերպով
մը կանոնաւոր կ'երեւայ ամենածիշտ ձեւա-
գիրներուն մէջ, աւելի երեւոյթ ունի նախական
ձեւագրին ձեւն ըլլալու քան իւղացի եւն, ինչու

որ հասարակ ձեւը շատ տարբիկուսակն է թէ մի գոյցէ ոչիշխու, եւն կանոնաւոր ձեւն (type) տպագրութիւն կրօս ըլլայ, եւ ինյաս գիրար ըրմանաւիլ ու իշխու, եւն, այս իւր սննդին մէջ միակ Խանարդունք փիլիուստ ըլլայ Եվրոպին եւն, միջդեռ Հակառակ արդիւնքը անմենիչիք պիտի մնար:

Այս առ սույրէ է որ այս սիրեցին կանոնաւոր ձեռն առ լ' համ ինչ ձեռագիրներու մէջ՝ փոխառ և նոյնպէս սիրեցին եւ քամատիրը կշնմանը 102 թ. ձեռագիրը, որ 971—81 տարիները միեւնույն գրքէ գրաւած այլ եւ այլ ժանդիքներ կը պարունակէ, նոյն կարդի բազմաթիւ օրինակներ ունի, ինչպէս կարելի է անոնել այս ձեռագիրը Հաստատութեան գրքի գեղեցիկ Հրատարակութեան մէջ, զարդի ի լրաց ընծայած է գ. Տեր-Մկրտչեան (Արարատ, 1902, Երես 368 եւ միոր. 1903, Երես 937 եւն.) Սակայն այն այս ձեռագրին դրիշը շատ ազդեցուած թիւն կրած է իւր գտաւարարութեն, զար օր. անկարող է համար իւր երեքով արտայացուած ձայր ներք զանազնութեան այս երես նշանադրին ամեն առ իրարու հետ կը շփոթէ: Կարելի չեն այս ձեռագրին կամ Աւելատանի ազաւատվալ ձեռագիրներու մէջ տասին անցն հանգիստած նման գեղագիրուն այնպիսին մէջ կարեւորթին ընծայել (զ. Օր. Ֆեռարի Մաթ. Ը. 8, Խնամանին 362 թ. ձեռագրի մէջ. Գեղադասու Պատ. Ա, 47 Խնամանին թ. 28 Գ ձեռագրին մէջ նույնընթեց Մրկ. Ա, 2, Մոռ կուռակ ձեռագրին), մինչև կարելի ըլլայ տասին կշնմանին 229 եւ 363 թ. ձեռագիրներու նման մշշրիմ ձեռագիրներու միայնթեան արժէքը նորդիք տակ ձգել:

Ենիշեաւ, եւն, Ստորատասահմանի ոյլ ձեւը
Հաստատեէն Խարք, երբոք օրինակ մէ Կ'ըլլոց
Ստորադասականի որ չ չունենաց շէն ուսած առ
որուն մինչեւ Հմանյ մասի որոշ օրինակ մ'ունենիքը
որ է ուց, ուցնո, եւն, խայց պրովինցիաւ շ էն
յառաջ գտնուող երի թիջ աստուգաբանական ար-
ժեք և անենալոց տականին որոշուած չէ, ըստ հե-
տւուրոքի այս ձեւը ամբողջովին լուսաբանուած չէ
կիրառական է:

Նախքննեց գիտուր թիւնները բաւական են ցացընելու ժէ հայերէն Ավետարանի ապագայ ընական հրատարակութիւն մի մի մէջ ամէն եռ ապագի և զգագրական եւ քերպական տարրեր ինչ եղանակները ճշգրիտ ցացընելու է Այս անհրաժեշտ պայմանը հասարակէն ետք, պայտիս հրատարակութիւն մը պիտի նպաստէ հին հայերէնի ուսումնակարգելեն ։ Արագը կարգի ճշդրասութիւն մատու Այն նիւնական նիփթան պահանջման դաշտունց դասական հայերէնին նկատմանը զծած ասհանիները եւ պահանջմանի վրայ յեցեալ աւելացաւաբանական վարդապետութիւնները՝ պառ մասնակի փոփոխութիւն մի նույն կեր. բայց շատ մի մասնականութիւնը պայպիտ հրատարակութեամբ մի միան կնան պատասխունք նշառութեալ:

A. MEILLET.